

ПОЛІТИКА І МОРАЛЬ: СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Тиский М.Г. – кандидат історичних наук, доцент
кафедри політології та державного
управління Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Розглядаються питання домінування політики над моральністю та перевагу моральності над політикою в сучасних українських реаліях.

Ключові слова: моральні принципи, політика, макіавеллізм, політична філософія.

Питання зв'язку між моральністю і політикою є однією з найдавніших проблем в організації людського суспільства. Співвідношення цих двох категорій порушувалась ще філософами Стародавнього Сходу та Древньої Греції. Моральність як особливий спосіб регулювання поведінки людей виник разом із становленням людського суспільства і закріпився у звичаях, традиціях та різноманітних заборонах. Моральне регулювання у порівнянні із правовим не вимагає створення спеціальних державних інститутів і виступає як саморегулювання поведінки людей. Якщо у сферах політичного і правового життя першочергове значення надається конкретній дії, санкціям за порушення існуючих норм то у сфері моральній - пріоритетною є оцінка. Ключовими категоріями моральної свідомості, моральної оцінки поведінки людини є поняття (добра і зла). Сфери політики і моральності формуються у суспільстві на основі відповідних цінностей. Так ,для політики найвищою цінністю є результативність тобто вміння реалізувати ідею здобуття та утримання влади, тоді як моральність визначається через систему моральних цінностей основою яких є добро особи і суспільства.

Італійський теоретик політики Ніколо Макіавеллі у своїй праці «Міркування про першу декаду Тита Лівія» трактату «Володар» обґрунтував положення про те, що «мета виправдовує засоби», вважаючи при цьому справжньою метою володаря «загальне благо». Макіавеллі у своїх працях наголошує, що добра і результативна політика повинна бути налаштована на досягнення визначених цілей за допомогою всіх доступних засобів. Влада, на його думку, повинна діяти відповідно до моральних принципів, але лише до моменту, коли це допомагає їй досягнути бажаний результат, однак коли моральність стає перешкодою, потрібно від неї відмовитись. Ідеальний політик, на думку Макіавеллі «повинен бути лисом і левом одночасно» і послуговуватись такж обманом, брехнею та шахрайством. Однак, якщо такі заходи виявляться неефективними необхідно застосовувати насильство, брутальну силу та терор[1,127].

Мораль часто розглядають як ту частину етики, яка у вигляді обов'язкових норм поведінки у змозі поліпшувати міжлюдські і міжнародні відносини. Так, відомий психоаналітик Е.Фромм у своїх працях звернув увагу на те, що людина досить часто затуляє свої справжні мотиви якоюсь ідеологічною конструкцією. Вчений досить вдало проілюстрував це фактами. Одним із них є обурення Гітлера з приводу несправедливості Версальського договору та переслідування німців, що проживали тоді на території сусідньої Чехословацької республіки. Безперечно, констатує Фромм, що він щиро обурювався цим договором, але якщо проаналізувати його ідеологію в цілому, то переконуємося в тому, що вона ґрунтується на прагненні влади [2.523]. Аналізуючи діяльність Сталіна вчений впевнився в тому, що він вірив в ідею соціалізму, але, як доводить реальна практика, насправді ця ідея займала незначне місце в загальній системі його поглядів. Ним керувала жадоба безмежної влади, а не бажання побудувати справедливе суспільство, оскільки на кістках тих самих трудящих це зробити неможливо [2.377]. Керівництво Радянського Союзу часів Сталіна проголошувало тезу, що всі народи прийдуть до щастя та достатку лише тоді, коли зникне вороже оточення і реальний соціалізм переможе в усьому світі. Здійснюючи військову агресію Російської Федерації в Україну її президент Путін неодноразово наголошував про незаконну передачу Кримського півострова до складу України. Як і свій час Адольф Гітлер, Путін у 2014р. обурювався переслідування українською владою російськомовних жителів півострова. Однак, як і у випадку із Гітлером та Сталіним президент Росії передусім переймався зміцненням своєї влади тому моральні аспекти агресії його найменше цікавили.

Так історично склалось що Україна спокон віків перебувала між двома центрами цивілізаційного тяжіння; авторитарного російського євразійства і європейською демократичною традицією з її ефективним громадянським суспільством. Вибір між цими двома центрами безперечно зачіпає ціннісні орієнтири майбутнього розвитку українського суспільства. Цінності європейського способу життя сприяють формуванню елементів громадянського суспільства передусім моральних чеснот. Європейський вектор зовнішньої політики української держави на протязі двадцяти років незалежності був пріоритетним. Слід відзначити, що для молодого покоління українців у ХХІ столітті він став національною ідеєю. Після приходу до влади у 2010 р. радянської корумпованої еліти, формально, стратегічний курс на Європу не змінився. Однак, коли політична влада на чолі з Януковичем зрозуміла, що проводячи чесні та прозорі вибори Президента України у 2015 р. за європейськими морально-етичними нормами вона їх програє тому одразу змінила стратегічний курс держави на сто вісімдесят градусів. Така зміна геостратегічного курсу держави сприяла зміцненню авторитарного режиму в країні за прикладом Росії та відкривала можливість після президентських виборів утримувати владу у своїх руках. Маніпулятивні технології виборчої кампанії були вже перевірені на парламентських виборах у 2012 р. Ідеологічною основою майбутньої президентської кампанії мала б

стати боротьба проти фашизму та тероризму. Така ідеологія була вже застосована під час анексії Кримського півострова у березні 2014 р. коли фашистами та терористами оголошувались прихильники європейського вибору України.

Грецький філософ Сократ вважав моральність як інстанцію, вищу від політики, яка керує і осуджує людську поведінку. Засуджений у політичному процесі до смертної кари, Сократ на свій захист говорить, що моральна перевага на його боці, і попри вирок людського суду він представляє сторону, що виграла цей суд[3.279]. Моральні цінності становлять основу оцінювання діяльності людини з перспективи морального добра. Моралізм є пунктом порівняння з якого піддаються оцінці не лише політична дія, але і способи її реалізації. Таким чином всі цінності, що належать до політики повинні бути підпорядкованими моральним цінностям. Наприклад, «чорні та сірі» маніпулятивні технології, що використовуються як засіб політичної боротьби з моральної точки зору повинні бути заборонені. Найбільш відомими представниками моральності в політиці були М. Ганді, Н. Мандела та В.Гавел.

Важливою складовою моральності в політиці є почуття гідності. Видатний французький соціолог Д. Шнаппер вважає, що «етнічні групи, об'єднавшись у націю, зберегли власну свідомість і самобутність, передбачає визнання почуття колективної, а звідси особистої гідності»[4.122].

Приниження національної гідності народів що населяли Югославську федерацію призвело до її розпаду у 90-их роках ХХ століття.

Трансцендентність через громадянство здається приниженим народам цілком формальним способом узаконити, прикриваючись ідеєю універсальності, панування однієї групи над іншою[4.126]. Розпад СРСР на початку 90-их ХХ століття відбувся передусім через введення єдиного громадянства тобто приниження національної гідності вже сформованих націй, що населяли країну.

В СРСР основні принципи моралі були сформульовані в Програмі КПРС. В «Моральному кодексі будівника комунізму» йшлося, зокрема, про відданість справі комунізму, колективізм, інтернаціоналізм та боротьбу за перемогу комунізму у всьому світі[5.281]. Політична соціалізація радянських людей впродовж сімдесяти років відбувалась на основі морального кодексу будівника комунізму. Політична еліта, що перебувала при владі впродовж двадцяти років незалежності України формувалась на основі моральних принципів сформульованих в Програмі КПРС. Штучна ідеологічна конструкція під назвою « Моральний кодекс будівника комунізму» на основі якої виховувались мільйони людей, як показала сучасна політична практика, не витримала випробування часом і зруйнувалась. Як виявилось, сучасна українська посткомуністична політична еліта сповідувала не моральні, вироблені людством впродовж історичного часу, принципи та норми поведінки, а сугубо аморальні норми.

Американський філософ Г.Торо у своїй праці «Громадська непокора» стверджував, що «законним є право на революцію, тобто право на відмову

від покори і право на виступ проти уряду, коли його деспотизм або некомпетентність перевищує межі терпіння»[6.8]. Революційні події, що відбувались в Україні наприкінці 2013 – початку 2014 р. були викликані передусім аморальною діяльністю української політичної еліти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макиавелли Н. Государь: Пер.с итал / Н.Макиавелли. –М.: ЄКС МО-Пресс.; Харьков: ТОВ «Фоліо», 1998.-656с.
2. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности/ Э.Фромм .-М.: АСТ-ЛТД, 1998.-670с.
3. Платон. Избранные диалоги/ Платон.- М.: Художественная литература, 1965.-442с.
4. Шнаппер Д. Спільнота громадян/ Д. Шнаппер .- Харків: ТОВ «Фоліо», 2007.-224с.
5. Философский словарь.-М.: Издательство политической литературы, 1963.-544с.
6. Торо Г. Громадська непокора/ Г. Торо .-К.: ЯВА, 1991.-46с.